TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Dnro 7606/93/21

21.9.2021

Eduskunta
Talousvaliokunta

TaV@eduskunta.fi

Tietosuojavaltuutetun lausunto

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetun kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksiksi ja direktiiviksi EU:n rahanpesun ja terrorismin estämistä koskevan toimintasuunnitelman toteuttamiseksi (*rahanpesun vastainen lainsäädäntöpaketti*) (U 42/2021 vp).

Kiitän mahdollisuudesta lausua asiassa.

Komissio on antanut 7.5.2021 toimintasuunnitelman EU:n kokonaisvaltaisesta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toimintapolitiikasta. Tämän jälkeen komisiso antoi 20.7.2021 neljä lainsäädäntöehdotusta toimintasuunnitemassa esitettyjen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Valtioneuvoston kannan mukaan on tärkeä varmistua siitä, että ehdotettu sääntely noudattaa EU:n tietosuojasääntelyä ja kunnioittaa perus- ja ihmisoikeuksia. Valtioneuvosto pitää myös tarpeellisena komission aikomusta pyytää Euroopan tietosuojavaltuutetulta lausunto sen varmistamiseksi, että ehdotukset ovat yhteensopivia tietosuojaan liittyvien vaatimusten kanssa. Yhdyn valtionneuvoston kantaan ja kiinnitän huomioita erityisesti seuraaviin seikkoihin, jotka ovat nousseet komission antamista ehdotuksista esiin pikaisen perehtymisen jälkeen. Nähdäkseni ehdotettu sääntely saattaa näiltä osin aiheuttaa korkean riskin rekisteröityjen oikeuksille ja vapauksille.

Aluksi kiinnitän huomiota rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun asetusehdotuksen COM(2021) 420 final 55 artiklaan, jonka mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja olisi mahdollista käsitellä hyvin laajasti. Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artikla kattaa tiedot, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittinen mielipide, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys. Artikla kattaa myös geneettisten tai biometristen tietojen käsittelyn henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten ja terveyttä koskevat tiedot sekä luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevat tiedot.

Säännösehdotuksessa ei esimerkiksi rajata yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja tietoja miltään osin ehdotuksen ulkopuolelle. Vaikuttaa siltä, ettei ehdotus ole oikeassa suhteessa sillä tavoiteltuihin päämääriin nähden.

Toiseksi kiinnitän huomiota siihen, että ehdotettavassa sääntelyssä myös säädettäisiin, että ilmoitusvelvolliset voivat käsitellä rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä tietoja silloin, kun ne liittyvät rahanpesuun, sen esirikoksiin tai terrorismin rahoittamiseen.

Ehdotetussa sääntelyssä jätetään nähdäkseni ilmoitusvelvollisille hyvin laaja harkintavalta siitä, minkälaisia rikostuomioita ja rikkomuksia koskevia tietoja olisi sallittua käsitellä. Tähän sisältyy riski, että ilmoitusvelvolliset ryhtyvät sääntelyn nojalla kohtelemaan rekisteröityjä epäyhdenmukaisella ja mahdollisesti syrjivällä tavalla. Ehdotettu sääntely saattaa olla ymmärrettävissä myös siten, että rikkomusta koskevana tietona voitaisiin käsitellä myös muita kuin tuomioistuimen antamia rikostuomioita. Kiinnitän tältä osin huomiota mm. oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja syyttömyysolettamaa koskeviin perusoikeuksiin ja katson, että olisi tärkeää säätää suojatoimista, joiden perusteella riskiarvioinnissa muut rikkomusta koskevat tiedot olisivat eri asemassa kuin tuomioistuimen antamat rikostuomiot.

Edellä kuvattu rikostuomioita, rikkomuksia tai erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen käsittely saattaa esimerkiksi johtaa siihen, että ilmoitusvelvollisen rekisteröityä koskeva riskiarvio päätyy virheelliseen lopputulokseen ja rekisteröidyltä evätään aiheettomasti mahdollisuus pankkien tai vakuutusyhtiöiden tarjoamiin palveluihin. Rekisteröidyn oikeutta tulla arvioiduksi täsmällisten ja luotettavista lähteistä kerättyjen tietojen perusteella ei tulisi vaarantaa. On tärkeää, että neuvotteluiden edetessä muun muassa edellä kuvattuja säännösehdotuksia tarkastellaan ja arvioidaan huolella, täyttävätkö ne yleisestä tietosuoja-asetuksesta seuraavat edellytykset.

Lopuksi saatan vielä valiokunnan tietoon, että ehdotetusta sääntelystä on käyty myös alustavaa keskustelua Euroopan tietosuojaneuvoston (EDPB) finanssisektorin asioista vastaavassa alatyöryhmässä komission edustajan kanssa. Keskustelussa kävi alustavasti ilmi, että tietosuojaneuvoston alatyöryhmällä olisi tarvetta kiinnittää komission huomiota mm. erityisten henkilötietoryhmien käsittelyyn, aikataulusyistä ehdotettavaa sääntelykokonaisuutta ei ole kuitenkaan käyty yksityiskohtaisesti läpi.